Ольга БІЛОКУЧМА
здобувачка бакалаврської освітньої програми
«Регіональний розвиток і просторове планування»
Науковий керівник – кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії України та регіоналістики
Володимир КОСТАЩУК,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ДНІСТЕР ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ТА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Дністер – одна з найбільших річок Східної Європи: його довжина становить 1362 км, з яких 662 км припадає на Україну, а площа водозбору в межах держави сягає 53,9 тис. км², або 8,7 % її території [2]. Для Тернопільської та Чернівецької областей річка є не лише водним об'єктом, а й просторовою віссю розвитку, довкола якої формуються системи природокористування, розселення, рекреації та міжрегіональної взаємодії. На значному відтинку Дністер слугує природною межею між двома областями, що потребує узгоджених управлінських рішень щодо використання й охорони його ресурсів.

У роботі обґрунтовується роль Дністра як системоутворювального чинника сталого розвитку територій Тернопільського та Чернівецького Придністер'я та визначаються основні напрями збалансованого використання його природного, рекреаційного й соціально-економічного потенціалу. Методологічну основу становлять басейновий і ландшафтно-геосистемний підходи, які дають змогу розглядати Дністер як цілісну природно-господарську систему та оцінювати взаємозв'язки між екологічними, соціальними й економічними складовими розвитку прилеглих територій. Такий підхід відповідає сучасним принципам інтегрованого управління водними ресурсами, положенням Водної рамкової директиви Європейського Союзу [5] та басейновому принципу управління водними ресурсами, закріпленому у Водному кодексі України.

Басейн Дністра охоплює сім областей України, у ньому проживає понад 5,2 млн осіб, а гідрографічна мережа налічує 499 річок із площею водозбору понад 10 км² і 33 водосховища [2]. Для Придністров'я характерна глибоко врізана долина з каньйоноподібними ділянками; саме тут збереглися теплолюбні ліси дуба скельного, які в Україні трапляються лише в Придністровському

Поділлі [2]. Гідрологічний режим річки визначається паводками: щороку можливе формування до п’яти паводків, а рівні води зростають на 3–4 м і більше [2]. Катастрофічний паводок червня 2020 р. наочно показав потребу переходу від ліквідації наслідків до системного управління паводковими ризиками на басейновому рівні.

Антропогенне навантаження формує додаткові виклики. За Планом управління, 286 із 1154 масивів поверхневих вод басейну (25 %) визнано істотно зміненими, а понад 60 % (707) віднесено до категорії тих, що перебувають під ризиком недосягнення доброго екологічного стану. Серед чинників – недостатньо очищені стічні води, дифузне забруднення із сільськогосподарських земель, зарегульованість стоку та коливання рівнів води нижче гребель ГЕС [2]. Отже, сталий розвиток Придністер’я потребує поєднання економічної активності з екологічними обмеженнями.

Природоохоронну основу територій становлять об’єкти природно-заповідного фонду: Національний природний парк «Дністровський каньйон» у Тернопільському Придністер’ї та Хотинський національний природний парк у Чернівецькому. Функціональне зонування національних природних парків – від заповідної зони до зон регульованої та стаціонарної рекреації – поєднує сувору охорону природних комплексів з організованим відпочинком і туризмом, а тому може слугувати моделлю збалансованого природокористування.

Стратегічні документи обох областей створюють підґрунтя для спільних дій. Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки орієнтує регіональну політику на збалансоване зростання, ощадливе ставлення до природного середовища та розвиток територіальних громад, виокремлюючи туризм і рекреацію серед пріоритетів [3]. У Стратегії розвитку Чернівецької області туризм і рекреацію визначено одним із напрямів підвищення конкурентоспроможності поряд із просторовим плануванням, збереженням природно-заповідного фонду та підвищенням екологічної безпеки [4].

Перспективним є формування єдиного туристично-рекреаційного простору Тернопільщини та Буковини на основі дністровської долини. Йдеться не про окремі об’єкти, а про їх поєднання у взаємопов’язану систему: природні комплекси Дністровського каньйону, водні рекреаційні ресурси, ландшафтні пам’ятки, культурну спадщину (зокрема Хотинську фортецю) та інфраструктуру прилеглих громад. Теплий мікроклімат Заліщиччини сприяє садівництву й виноградарству, а водний, велосипедний, піший туризм, геотуризм та агротуризм можуть стати джерелом диверсифікації доходів сільських громад. Важливу роль відіграє й науково-освітній потенціал: польові практики та дослідження на базі Геостаціонару Географічного факультету ТНПУ у с. Дзвенигород

забезпечують підготовку фахівців, які працюють із проблематикою регіону.

Висновки. Дністер доцільно розглядати як інтегральну основу сталого розвитку територій Тернопільської та Чернівецької областей. Пріоритетними напрямами є: 1) узгодження регіонального й просторового планування та включення дністровської проблематики до стратегій територіальних громад на засадах басейнового принципу; 2) моніторинг якості води й гідрологічного режиму, обмін даними між областями та посилення прогнозування паводків; 3) збереження ландшафтного й біологічного різноманіття в межах природно-заповідного фонду та Смарагдової мережі; 4) формування спільних міжрегіональних туристичних маршрутів і геотуристичних продуктів; 5) розвиток науково-освітніх майданчиків та екологічної просвіти в Придністер'ї. Реалізація цих напрямів посилить зв'язки між Тернопільщиною та Буковиною й сприятиме формуванню цілісної моделі сталого розвитку дністровських територій.

Список використаних джерел:

1. Водний кодекс України : Закон України від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр (дата звернення: 02.10.2026).

2. План управління річковим басейном Дністра на 2025–2030 роки: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.11.2024 № 1078-р. URL:https://davr.gov.ua/fls18/PURBDniester7_ukr.pdf (дата звернення: 02.10.2026).

3. Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки. Тернопіль: Департамент економічного розвитку Тернопільської ОВА, 2020.

4. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року. Чернівці: Чернівецька ОДА.

5. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy. Official Journal of the European Communities. 2000. L 327. P. 1–73.

Анна ГРИЦИШИН

доктор філософії(PhD) з управління та адміністрування,
викладач кафедри географії та методики її навчання
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

ПРИРОДНО-РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ПРИДНІСТЕР'Я ЯК ОСНОВА ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Доцільність аналізу даної теми обумовлена потребою пошуку власних внутрішніх факторів економічної стійкості для забезпечення сталого розвитку регіонів України в умовах післявоєнного відновлення. Придністер'я Тернопільщини сміливо можна вважати